

Okul Korkusu

Doç. Dr. Lâtife BIYIKLI (*)

Çocuğun sağlıklı gelişiminde güdülen amaç, onun, fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal yönden bir bütün olarak ele alınmasıdır. Ancak, uygulamada, çoğunlukla gelişimin duygusal yönü ve önemi gözden kaçırılmaktadır. Oysa gelişim kuramcıları, duygusal hayatın, zihinsel hayattan önce geliştiğini, zihinsel ve psiko-sosyal gelişimin önemli kaynağını oluşturduğu kanısındadır (1).

Duygusal gelişim «sevgi» olgusuna dayanır. İlk çocukluk yıllarından beri anne-çocuk etkileşiminden kaynaklanır. Altı yaşına kadar da aile ortamında kişiliği şekillenir (2). En küçük toplum birimi olarak tanımlanan aile, insan yaşantısı üzerinde daha doğumdan önce başlayan ve doğumdan sonraki ilk gelişim yıllarından yaşamın sonuna dek etkinliğini sürdüren bir kuruluştur (3). Mutlu bir aile yaşamı süren, gelişim özelliklerine saygı gösterilen, sevgi gören çocuk, güven duygusu içindedir. Böylece okula da sağlıklı bir başlangıç yapar. Öğretim ve eğitimde iyi bir başlangıç ise, çocuğun gelecek yıllarını, olumlu yönde ve kalıcı olarak etkileyebilir. O halde çocuğun okula uyum ve başarısı, anababanın yetiştirmedeki başarısının bir ölçüsüdür (4).

Bazı çocuklar çeşitli nedenlerle, okula başlamada böylesi ruhsal olgunluğa ulaşamazlar. Onlar için okula başlangıç, kritik bir devredir. Okula başlama ile birlikte bu çocuklarda bazı davranış bozuklukları ve özellikle nevrotik tepkiler görülür. Çocuk okuldan, öğretmenden, diğer çocuklardan, okul yaşamına ait her şeyden

(*) A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Öğretim Üyesi.

(1) R. Şemin, Ruh Sağlığı, İstanbul, 1979, s. 57.

(2) E. Geçtan, Çağdaş İnsanda Normaldışı Davranışlar, A.Ü. Eğitim Fakültesi yyn. No. 46, Ankara 1974, s. 66.

(3) G. Koptagel, «Ruhsal Etkileşim Açısından Çocuk ve Aile», Aile ve Çocuk, Ak Yayınları, İstanbul, 1981, s. 37.

(4) A. Yörükoğlu, Çocuk Ruh Sağlığı, Ankara, 1983, 5. baskı, s. 56.

korktuğunu söyleyerek, okula gitmek istemez. Okula gitmeye zorlandığı zaman, korku ve panikte görülen kalp çarpıntısı, sık sık soluma, titreme, terleme, karın ağrısı, diyare, mide bulantıları görülür. Çocukta görülen bu tepkiye «okul fobisi = okul korkusu» adı verilir (5).

Klein (6) buna okula gitmekte tereddüt, Bowlby (7), ayrılık sıklığı, A. Yürekoğlu (8) anneyi yitirme, evden ayrılma korkusu terimini kullanmıştır.

Okul korkusu, ya çocuğun ilk defa okula gitmesi ile başlar ya da bazı vakıalarda, çocuk okula normal başlar, hastalıklardan ve tatillerden sonra hafif bir isteksizlik gösterebilir. Öğretmen değişince, öğretmenden azar işitince, kendisine yeteneğinin üzerinde bir ödev verilince, evde bir kaza ya da ölüm olunca, yeni bir kardeş doğunca, çocukta okul korkusu başlar.

Okul korkusu, çoğunlukla ilkökul çağında, daha seyrek olarak da ortaokul ve lise çağında ortaya çıkar. Genellikle ortaokul ve lise yıllarında görülen okul korkusu daha ağır ruhsal sorunların göstergesidir (9).

Ülkemizde, 1973 yılında, ortaokul düzeyinde, okulu bırakan 250 öğrenci üzerinde yapılan bir araştırma, bu konuyu destekler niteliktedir (10).

Okula gitmeyen çocuk eve kapanır, kendi oyuncaklarıyla oynar. Komşulardan utandığı için ancak diğer çocuklar okuldan döndükten sonra sokağa çıkabilir.

Okul korkusu ile beraber altını ıslatma, uyku bozukluğu, masturbasyon, karanlıktan korkma tırnak yeme gibi davranış bozukluklarına da rastlanabilir.

(5) Y. Kıyak, «Okul Fobisi» A.Ü. Tıp Fakültesi, basılmamış ihtisas tezi, s. 1, Ankara, 1964.

(6) E. Klein, The Reluctance to go to School. Psychoanal. Study of the Child. vol. 1., 1945.

(7) J. Bowlby, «Attachement et perte», psychanalyse et psychiatrie de l'enf P.U.F., 1978.

(8) A. Yörükoğlu, e.g.e., p. 227.

(9) A. Yörükoğlu, a.g.e., s. 227.

(10) G. Koptagel, «Ortaokul Düzeyindeki Çocuklarda Okulu Bırakma Sorunu Üzerinde Bir Araştırma» XIII. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, H.Ü. Ankara, 1977.

Okul korkusu, okuldan kaçmadan farklıdır. Okul korkusu bir sıkıntı, okuldan kaçma ise bir kişilik bozukluğudur (11).

I — NEDENLER :

Okul korkusunun nedenleri iki açıdan incelenebilir.

1. Çocuk :

a) Çocuk, ters, sinirli, sık sık ceza veren, şikayetçi bir öğretmenden, disiplinsiz bir sınıftan, okul ödevlerini yapamamaktan, sınıfta kalmaktan, yeteneğinin üzerinde başarı bekleyen ana-babasının isteklerini yerine getirememekten korkar.

b) Çocuk ev ile okul arasındaki yoldan, kalabalık trafikte çiğnenmekten, kendisinden büyük çocukların dövmesinden korkar.

c) Fazla şişmanlık, zayıflık ya da bedensel özüründen utanır, kendini güçsüz hisseder.

d) Çocuk annesini yeni doğmuş bir kardeş ile evde yalnız bırakmaktan, evde kalan annesinin alkolik, huysuz, geçimsiz bir baba tarafından hırpalanacağından ya da annesinin evi terkedeceğinden korkar.

2. Anne :

a) Anne genellikle bağımlı ve aşırı koruyucu olup, kocası ve ana-babasından bulamadığı sevgiyi çocukta bulmayı arzu eder. Bu nedenle çocuğu kendisine bağımlı kılar. Çocuk, anneden ayrılmak istemez.

b) Anne, çocuğun öğretmenini, kendisinden fazla seveceğinden korkar.

II — TEDAVİ :

1. Aile ve öğretmenler, okul korkusunun psikolojik anlamı üzerinde aydınlatılmalıdır.

2. Çocuğun okuldan uzak kalmamasına özen gösterilmeli, öğretmene durum anlatılmalı ve işbirliği sağlanmalıdır.

(11) Y. Kıyak, a.g.e.

3. Korkuya yol açan nedenlerin ortaya çıkarılıp konuşulması, anne-çocuk ilişkilerini düzeltici önlemlerin de alınması gerekir.

4. Kısa sürede düzelmeyen okul korkusunda, gecikmeden, bir ruh hekimine baş vurulmalıdır.

5. Erken tanı, sağaltımda (tedavide) çok önemli rol oynamaktadır.

6. Anne de mutlaka çocukla birlikte tedavi edilmelidir.

7. Sağaltımda, ana-baba, öğretmen, ruh hekimi ve çocuğun sağaltımına katılan terapistler arasında sıkı bir işbirliği sağlamak gerekir.

8. Aile hayatı çekilmeyecek kadar bozuxsa, çocuk başka bir aile yanına ya da uygun bir yatılı okula verilmelidir.

Okul korkusunda, koruyucu önlem olarak bugün eğitimcilere düşen ilk görev, eğitime sevgi ile başlamak, öğrencilerin duygusal hayatlarıyla yakından ilgilenmek, öğrencinin okuldaki olumsuz davranışları ve başarısızlığının nedenlerini aramaktır. Kuşkusuz bu nedenlerin araştırılması, çocukta okul korkusunu büyük ölçüde önleyecektir.

KAYNAKÇA :

- (1) Y. Bowlby, «Attachement et perte», Psychanalyse et Pyschiatric de L'enfant, P.U.F. 1978.
- (2) E Geçtan, Çağdaş İnsanda Normaldışı Davranışlar, Eğitim Fak. Yyn., No. 46, Ankara 1979.
- (3) Y. Kıyak, «Okul Fobisi», A.Ü. Tıp Fakültesi, basılmamış uzmanlık tezi, Ankara 1984.
- (4) G. Koptagel, «Ruhsal Etkileşim Açısından Çocuk ve Aile», Aile ve Çocuk Ak Yayınları, İstanbul 1981.
- (5) R. Şemin, Ruh Sağlığı, İstanbul, 1979.
- (6) P. Osterrieth, L'enfant et La Famille, Paris, 1963.
- (7) B. Özdoğan, Ruh Sağlığı, ders notları, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- (8) A. Yörükoğlu, Çocuk Ruh Sağlığı, Ankara, 1981.
- (9) A. Yörükoğlu, Değişen Toplumda Aile ve Çocuk, Ankara, 1983.